

Mieczysław Adamczyk, Jolanta Dzieniakowska: Prasa Kielecczyny w latach 1811–1989. Bibliografia. T. 1: 1811–1945. Kielce 1995, 106 s.

W Polsce nie posiadamy retrospektywnej bibliografii czasopism, która zestawiałaby te wydawnictwa całościowo, od ich pojawienia się do czasów współczesnych. Istniejące opracowania rejestrują periodyki jedynie w pewnych przedziałach czasu.¹ W dużym stopniu luka ta wypełniana jest przez opublikowane, albo obecnie ukazujące się bibliografie prasy regionalnej. Kilka regionów posiada takie rejestry. Jako przykład można podać choćby bibliografie czasopism pomorskich, polskich czasopism śląskich, prasy łódzkiej, lubelskiej, lwowskiej, czy aktualnie wydawanej czasopism warszawskich.²

Kielecczyna jest więc kolejnym regionem, który doczekał się retrospektywnej bibliografii swojej prasy. Jest to owoc pracy autorów dobrze znających problematykę czasopiśmiennictwa świętokrzyskiego, badających ją od wielu lat, a zarazem twórców poprzednich spisów prasy tego terenu.³

Recenzowana publikacja jest pierwszym tomem specjalnej podmiotowej bibliografii regionalnej, która będzie obejmować prasę Kielecczyny, poczynając od pierwszego wydanego na tym terytorium w 1811 roku *Dziennika Departamentowego Radomskiego*, a kończąc na czasopismach opublikowanych w 1989 roku. Duża ilość materiału sprawiła, że praca została podzielona na dwa tomy. Pierwszy rejestruje prasę wydaną w latach 1811–1945. Natomiast drugi będzie zestawiał ją za okres 1945–1989. Zamierzeniem autorów jest także opracowanie osobnego tomu bibliografii, obejmującego pisma kieleckie od 1990 roku. Tak więc zasięg chronologiczny dzieła nie został ograniczony do jednego czy kilku okresów historycznych, jak to często ma miejsce w wielu podobnych spisach, lecz obejmuje prasę na całej przestrzeni jej funkcjonowania.

Również w doborze materiału autorzy dążyli do kompletności i starali się przedstawić pełny obraz prasy kieleckiej, zestawiając czasopisma od dziennika do rocznika ukazujące się regularnie z określoną częstotliwością oraz publikowane nieregularnie. Obok prasy legalnej zarejestrowana została prasa konspiracyjna, tajna i nielegalna. Uwzględnione zostały pisma w języku polskim, rosyjskim i jidisz. Odnotowano również tzw. prasę gadzinową, wydawaną przez okupanta hitlerowskiego w języku polskim. Bibliografia obejmuje czasopisma, które zachowały się oraz te, o których istnieniu informują dokumenty archiwalne, a w przypadku prasy z lat drugiej wojny światowej relacje naocznych świadków oraz opublikowane wspomnienia osób związanych z działalnością prasowo-wydawniczą. Spis nie obejmuje kalendarzy, kronik, rocznych sprawozdań oraz czasopism urzędowych wydawanych przez władze austriackie podczas pierwszej wojny światowej.

Układ bibliografii jest chronologiczny. Składa się on z następujących działów głównych:

I. Prasa XIX wieku (1811–1900).

II. Prasa w początkach XX wieku (1901–1918).

III. Prasa w Drugiej Rzeczypospolitej (listopad 1918 – wrzesień 1939).

IV. Prasa w latach okupacji hitlerowskiej.

¹ Najobszerniejszymi spisami są: K. Estreicher, *Bibliografia polska XIX stulecia*, wyd. 2 pod red. K. Estreichera wnuka, t. III, Kraków 1962, s. 385–498; J. Łojek, *Bibliografia prasy polskiej 1661–1831*, Warszawa 1965; B. Korczak, *Bibliografia prasy polskiej 1832–1864*, Warszawa 1968; J. Myśliński, *Bibliografia prasy polskiej 1944–1948*, Warszawa 1966; J. Jarowiecki, *Prasa polska 1918–1939. Historia prasy polskiej*, t. IV, Warszawa 1980.

² Chodzi tutaj o następujące prace: *Bibliografia czasopism pomorskich. Województwo bydgoskie*, pr. zbior. pod red. H. Baranowskiego, Toruń 1960; M. Przywecka-Samecka, J. Reiter, *Bibliografia polskich czasopism śląskich do 1939 roku*, Wrocław 1960; W. Kaszubina, *Bibliografia prasy łódzkiej 1863–1944*, Warszawa 1967; H. Wolska, *Katalog czasopism lubelskich*, Lublin 1974; J. Jarowiecki, B. Góra, *Prasa lwowska w dwudziestolecu międzywojennym. Próba bibliografii*, Kraków 1994; K. Zawadzki, *Bibliografia czasopism warszawskich*, t. I, Warszawa 1994.

³ M. Adamczyk, *Polska prasa na Kielecczyźnie w latach 1918–1939*, „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej”, R. 26: 1987, nr 1, s. 117–134; id., *Katalog prasy konspiracyjnej ziemi kieleckiej w latach 1939–1945*, „Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego”, t. 9: 1975, s. 143–189; id., *Uzupełnienia do „Katalogu prasy konspiracyjnej ziemi kieleckiej w latach 1939–1945”*, „Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach”, t. 10: 1977, s. 137–147. Wszystkie te zestawienia są bardziej materiałami do bibliografii niż bibliografiami.

W obrębie tych działów periodyki zostały uporządkowane wg różnych kryteriów, np. orientacji politycznej pisma, przynależności organizacyjnej, instytucjonalnej i społecznej. W poszczególnych grupach opisy uszeregowane są chronologicznie wg kolejności ukazywania się pierwszych numerów. Tytuły czasopism nie posiadające roku wydania umieszczone zostały na końcu danej grupy.

Zastąpienie układu alfabetycznego, najczęściej stosowanego w bibliografiach wydawnictw ciągłych, układem chronologicznym sprawiło, że można dobrze prześledzić rozwój prasy kieleckiej oraz zaobserwować jej zróżnicowanie w poszczególnych okresach. Taki układ ułatwia odbiorcom dotarcie do czasopism, ukazujących się w danym przedziale czasu, posiadających określony kierunek polityczny oraz poświęconych konkretnym zagadnieniom.

Uzupełnienie pracy trzema indeksami alfabetycznymi (tytułów czasopism, miejscowości, nazwisk) podnosi sprawność informacyjną bibliografii. Natomiast w adnotacjach, uzupełniających opis bibliograficzny, można znaleźć wiele danych wzbogacających wartość informacyjną opracowania. Świadczą one także o bardzo dużym wkładzie pracy autorów w ustalenie tych wiadomości. W adnotacjach można znaleźć takie informacje, jak: opcja pisma, w przypadku czasopism niedrukowanych określa się sposób „wytworzenia” (rękopis, maszynopis, powielane), wysokość nakładu, tytuł pisma macierzystego w przypadku mutacji, nazwiska członków redakcji i współpracowników, wszelkie zmiany jakie zachodziły w okresie istnienia pisma (np. wydawcy, redaktora, drukarni, częstotliwości itp.), język publikacji oraz wiadomość o nielegalności pisma. Wszystko to są niewątpliwie zalety opracowania.

Można jednak zaobserwować także pewne niedociągnięcia. W przypadku opisu bibliograficznego autorzy określili jego schemat, wymieniając poszczególne elementy, ale nie podali wg jakiej normy został on sporządzony. Zastosowanie podziału na strefy oraz umownych znaków przestankowych wskazywałoby, że został on dostosowany do zasad międzynarodowego znormalizowanego opisu bibliograficznego wydawnictw ciągłych (ISBD[S]), który stosowany jest od rocznika 1981 w polskiej bieżącej bibliografii wydawnictw ciągłych. Jednak nie jest tak do końca. W opisie międzynarodowym określenie częstotliwości czasopisma podaje się w strefie uwag. Natomiast w prezentowanej bibliografii zaznaczono ją po tytule. Ponadto brakuje określenia formatu. Również znaki przestankowe nie zawsze zgadzają się z tymi, które występują w ISBD(S). Na przykład pierwszą strefę oddziela od drugiej średnik kreska (; -) lub sama kreska, zamiast prawidłowego znaku kropka kreska (. -). Między miejscem wydania a latami edycji pisma, przy braku wydawcy, stosuje się dwukropek zamiast przecinka (np. poz. 10 Radom: 1831 i in.).

We wstępie autorzy zaznaczyli, iż w bibliografii zastosowano numerację ciągłą, a w przypadku kontynuacji pism wprowadzono zapis wzorowany na Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiątej np. 1, 1.1, 1.2 itd., ale nie zawsze jest to w ten sposób rozwiązywane. Niekiedy takie opisy znajdują się w zupełnie innych miejscach (poz. 159 i 171; 176 i 180). Najczęściej kontynuacje posiadają nowy pełny opis i łączone są odsyłaczem z czasopismem macierzystym (poz. 1, 1.1, 1.2), ale nie zawsze ma to miejsce. Można bowiem wskazać kontynuacje bez pełnych opisów (np. poz. 83 i 83.1; 100 i 100). Są to pewne niekonsekwencje.

Wątpliwości budzi także wyróżnienie grubszą czcionką informacji o nakładzie, zmianie tytułu, redaktora, częstotliwości itp., zawartych w adnotacjach. Powoduje to nieczytelność opisu i utrudnienie w odbiorze, ponieważ tak samo wyróżnione zostały tytuły czasopism.

Mankamentem pracy jest niestarannie przeprowadzona korekta. Błędy korektorskie pojawiają się już w spisie treści, „przedpeerelowskich”, i występują w dalszych częściach. Często są to błędy literowe (np. poz. 434–436). Natomiast przy podawaniu numeru pisma wielokrotnie brakuje spacji. Podaje się np. „nr1, nr4” (poz. 1, 10 i in.). Pomyłki znajdują się także w numeracji odsyłaczy, przez co kierują one do niewłaściwych pozycji (poz. 100, 126.1, 127.1, 361, 361).

Wśród wielu wiadomości przekazanych przez autorów o poszczególnych pismach zabrakło jedynie ich lokalizacji. Zważywszy na dużą unikatowość tych wydawnictw, podanie miejsca, gdzie można znaleźć zachowane egzemplarze, w znacznym stopniu ułatwiłoby pracę nie tylko osobom interesującym się przeszłością prasy, ale w ogóle zajmującym się szeroko pojmowaną historią.